

1 תוספתא מסכת שביעית פרק ח הלכה א

בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות כל מי שמביא פירות בתוך ידו נוטלין אותן ממנו ונותן לו מהן מזון שלש סעודו' והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר הגיע זמן תאנים שלוחי בית דין שוכרין פועלין עודרין אותן ועושין אותן דבילה וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן ענבים שלוחי בית דין שוכרין פועלין בוצרין אותן דורכין אותן בגת וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן זתים שלוחי בית דין שוכרין פועלין ומוסקין אותן ועוטנין אותן בית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר ומחלקין מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו הגיע שעת הביעור עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור ר' שמעון אומ' עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור

2 רמב"ן על ויקרא פרק כה פסוק ז

ועשו להם תקנות מדבריהם, בראשונה היו בית דין עושין אוצר בכל עיר ועיר, מתחילת יציאת הפירות היו נוטלין אותם מיד מביאיהן ומכניסין אותן לאוצר, וכשיבא זמן לקיטת כל אותו המין כגון שבא זמן של (קציר) [קץ] ועת הבציר הגיע, ב"ד שוכרים פועלים ובוצרין ומוסקין ולוקטים כל אותו המין ודורכים ומוסקין בגת ובבית הבד כדרך שאר השנים, ונותנים לאוצר שלהן, ואלו הפירות המכונסים לאוצר בית דין אינן צריכין ביעור אחר שכבר מבערין הם מן הבית, ואחד עניים ואחד עשירים מותרין לאחר הביעור לקבל מהם מיד ב"ד ולאכלן וכל זו התקנה והטורח של ב"ד, מפני חשד שלא יבאו לעכבם או לעשות מהם סחורה:

3 מנהגי שביעית להר"ש סיריליא

סדר עשית האוצר ע"י ב"ד שבכל עיר ועיר.

(ט"פ כחוספתא דשביעית ריש פ"ח)

כל מי שהיה מביא פירות יהודין וידין דאית בהו קדושת שביעית כגון דימוניש דעושין מהן כבש ואוצר ובילבסין שקורין וירדינגיאש שעושין מהן כבש דאית בהו קדושת שביעית דבהר לקיטה אזלינן בהו מיד בכניסת תשרי הילכך נותנין לו מהן ג' סעודות וכל זה היה בתחלת שנה שביעית ומפירות ששית דאית בהו קדושה מחמת לקיטתן בשביעית מוסרין ליד הביד והביד מצמצמין להן ואין נותנין להן אלא לכאזיא נותנין כדי יומו בלבד והשאר מכניסין לאוצר שבעיר עד שמגיע ביעור של אלו וכפ' פירות האילן דאין בהן קדושת שביעית בשנת שביעית דהא בחר שלישי אזלינן בהו ושליש דידהו קמי ריה היה והיינו דקהני הגיע זמן גבי תאנים וענבים וזיתים דבההוא זמן קא מיירי והא דלא קתני תבואה נמי משום דאין דרך לבנו הלחם ואין אוכלין ממנו אלא כפי (הצורך) משאיכ בפירות וצריך להם סדר ספוק ביד ובהני דלית בהו קדושה משמרין החת ידן דביד עד מיצאי שביעית כשבא עליהן ביעור דאיסורא דאזי באותו זמן יהא להן מה לאכול ובשביעית יכולין לחקן פירות האילן דששית בכל עובדין דחול והיינו דתני ברישא נותנין לו מזון ג' סעודות ובסיפא קתני ומחלקים מהם לכאזיא לפי ביתו ובהו הסדר כשבא כידוי פירות של שביעית בימים של מיצאי שביעית יהא להם מה לאכול מכל הפירות כסדר סיפוק ביד כרכפ' ואוכלין בשמינית כל עיר ועיר מפירות ששית ע"י ביד שבעיר שיש להן אוצר בית גדול לבד העיר ואוכלין כל העיר מן איתו אוצר אכז בפירות האילן דשביעית נופייהו דהיינו בזמנם בתחלת השנה השמינית יחקן כל א' כדינין השניוין במשנתנו זיתים בקוטבי אבל לא בבית הבד וכן הענבים בעריבה אבל לא בנת כדרך השנוי למעלה ואוכלין הנותר כודן מן ההפקר בין עניים בין עשירים וכי כלה לעניים בנגות ופרדסים בפירות שגדלו בשביעית שלוקטים איתם בשמינית דיד הכז ממסמטין בהן דאפקעתא דמלכא היא דצריכין העשירים להוציא מה שביתם ונותנין לנאמן ביד ובין כך ובין כך עד שבאין פירות ותבואת שמינית אוכלים מפירות ששית שהניחו באוצר אם היה להן דעת לשמרן.

דינקליס, חיים יוסף >>הלכה ומנהג<< {1} עמוד מ"ס זהודפס ע"י תכנת אב"ר החכמה

במש"כ לעיל ובסי' י"ב סק"ו דברי הרמב"ן דזמן שנטולין ב"ד לאור א"י ביעור מלאכה למהרש"ס ז"ל פ"ט ה"ו האריך להשיג על הרמב"ן שפי' הא דמינא במוס' בראשונה היו שלוחי ב"ד שוכרין פועלים ללזור ולדרוך גגת ולעשות שמן בבית הבד ופירשה הרמב"ן בפירות שביעית והשיג דהא אין דורכין גגת ובבית הבד, ולא קושא הוא כלל שכבר פי' הרמב"ן דהוא מדרבנן וקרא אסמכתא ועיקרו שלא יבוא לדי שימור ואין האזהרה אלא על הנעלים או מי שזכה מן ההפקר אבל שלוחי ב"ד שעושין בשל הפקר לטובת הצבור שרי.

ומה שפי' מהרש"ס ז"ל שלוקחין פירות ששים תמוה וכי הפקירו ב"ד פירות ששים וגזלו את כל העולם ולא עוד אלא שאין נותנין להן אף חלקן כשאר עניים, וכן מש"כ ז"ל דרשא איירי בפירות דלזולין בחר נקיטה וסיפא בפירות דלזולין בחר מנוטה זר מאל, ועוד אין יתכן להגיע זמן העגבים תמימים וימים הכל אחר ר"ה הלא זמן אותן הפירות בחשדי תמוה אב כדאמר ב"מ ק"ו ב', [ועוד מדלמך בראשונה כו' מצוהר שלא חייבה מורה בזה אלא מנהגא ומה שנתלקן ר"ש ות"ק אי נותנים לעשירים בסכר פליגי ובגמרא אמר טעמא דר"ש מקרא ומינא שהק' מהרש"ס ז"ל על הרמב"ן בזה דאמר בגמ' טעמא דר"י ור"י מקרא ותקשה לי' לנפשי ז"ל בזה דאמר טעמא דר"ש מקרא ולהרמב"ן י"ל דאסמכתא הוא אבל בדברי רש"ס קשה דלא שייך אסמכתא למנהגא בעלמא ושאלו במונהג זה חיוב כלל. ולאו אין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל דאיירי בשל שביעית וכשהן צד ב"ד מותר לדרוך בגמ' ופטורין מן הביעור.

ורע"ב: סרליץ, אברהם ישעיהו בן שמריהו יוסף עמוד מס' 247 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

5 אגרות הראי"ה ח"א שי"ג

שיג

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, כ"א סיון תרע"ז

לכבוד ידי"ע הרב הגאון הגדול פאה"ד מוה"ח ברלין שליט"א, שלו וברכה.

הנני מוצא לי לחובה להודיע את כתריה שי', שגם מראשית הענין, כשראיתי את נחיצות השימוש בהיתר ההפקעה ע"י המכירה לכללות ישוב אה"ק, גמרת בדעתו לעשות בכ"ז את כל מה דאפשר לצאת ידי חובת כל הדעות, ועל כן תקנתו חותמות, שחוקק עליהם שהמחיר בשביעית יהי' רק בשביל המכשירים והטורה, כדי להסיר מהדמים דין קדושת שביעית, ולעשות ע"י זה את הסחורה ע"י הבלעה, וגלית דעתו לכל מכירי, הנכנסים לדבר עמי בענין זה, שבדעתו להכין ג"כ לפני הבציר שטרי הפקר, שיפקיר כ"א את הפירות, שיש בהם חשש שביעית, שימצאו בקרקעותיו, וימסר-כחם לבי"ד, ושטר הרשאה, שב"ד מרשים להבעלים הנ"ל לעשות ברשותם כל מה שנדרש למכירת הפירות בדרך היתר, דהיינו לקחת מהם שכר טרחם ומכשיריהם, אלא שמראש הסכמתו, שכיון שיש לנו יסוד המכירה, שמאז סמכו עליו לבד, אין לדקדק כ"כ כמה יקחו בעד המכשירים והטורה, כיון שהדבר מפורש שאין הדמים בעד גוף הפירות, ואין לדחוק את בני המושבות העמוסים במשאי של דחק גדול במצבם, ד' ירומם קרנם, בדברים הנוגעים לממון, נגד מה שכבר הוחזקו, אמנם ע"י המהומה, אשר נעשתה בדרך קינטוריא, יהיו כמה דברים מזה יותר קשים עכשו להוציאם אל הפועל, ובכ"ז תקותי לשמו ית', שיתוקן הרבה ע"פ הידור זה, אע"פ שהוא דבר חדש, שלא הנהגו בו מאז, כי בדרך שלו יעשו כל מה שנבקש מהם, כ"ז שלא יהיו ניווקים במצבם או בכבודם, הנוגע ליסוד חייהם, ע"י הוצאת לעז על ההיתר המתוקן ומוחזק ח"ו, שהוא הרס כללי לכל היושב ח"ו וירידה לחייהם ממש, שאין פלא שהם מוצאים את עצמם מוכרחים לעמוד על נפשם ונפש ביתם, ועולליהם השואלים לחם, ועל גפש הישוב ותקותו בעתיד בע"ה, שיתרחב ויתגדל עד אשר יופיע אור ד' וגאולתו השלמה על שמו ונתלתו, בב"א.

חושב אני כי אחרי אשר שטרי הפקר והרשאת ב"ד ע"פ בד"צ דידן הי"ו יהיו מתוקנים, כאשר מראש עלתה במחשבותי והסכמת, בעה"י יהי' בזה שלי, על דיני ישראל, ולא יהי' עוד שום ערעור על עסקי פירות המושבות המובאים ירושלימה, ומה גדול הכאב, שכל הקנתור הזה, אשר הדאיב כ"כ את לבבנו ולבב כל יראי ד' ואהבי תורתו ית', לא הי' צריך להיות נמצא כלל, אם היו דורשים ממני איך היא הסכמתו ודעתו להתנהג, כי כל מגמתו היא לצאת כמה דאפשר ידי כל הדיעות, ולחוס עם זה יחד על ממונם של ישראל, ולהעמיד מצב השלו' בין ת"ח באה"ק, אקוה, שהדר"ג שליט"א, בצדקתו וטהרת לבבו, יחה דעתו היפה לטובת השלו' וטובת ישוב אה"ק, והדברים יתקבלו באהבה וברצון מכל יראי ד' וחושבי שמו, לחדול מכל ריב וערעור ולהשכין בפורנו אהבה ואחה ושלי' וריעות, והי' זה שלי' וברכת אהבה נאמנה, כנה"ר ונפש ידידו עז קשור באהבתו ודורשית באה"ר והדרת' כבוד ויקר,

ח' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל.

א קוק, אברהם יצחק בן שלמה זלמן הכהן עמוד מס' 361 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

א קוק, אברהם יצחק בן שלמה זלמן הכהן עמוד מס' 361 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

טז) אוצר בית דין המבואר בחז"ל היינו שבעה"ב מטפל בשדה או פרדס שלו כפי ההלכה, ומפקיר הפירות כדין רק שיהיה לכל אנשי העיר זכות בשדהו וכן לנצרכים ות"ח, מוסר לבית דין ינפוי על שדהו,

שמיטה כהלכתה: שטרנבוך, משה >>הלכה ומנהג; תולדות עם ישראל;<< [20] עמוד מס 52הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ותולה מודעה שהפירות הפקר ושייכים לאוצר בית דין פלוני, והבית דין שוכרים שלוחים לקצור ולהוביל ולחלקם ומקבלים על זה ההוצאות, ורב העיר עם שני ת"ח חותמין שקיבלו הפרדס תחת סמכותם באוצר בית דין, וקובעין סכום הוצאות שלכל צרכן לשלם, וניכר שזהו סכום פעוט להוצאות הקצירה והובלה וכדומה לבד, ואלו שמפקירים כן מקדשים שם שמים ברבים שמקיימין חובת שביעית כמצותה, אבל בזמן האחרון מצוי שבעל הפרדס מוכן לא לעבוד כלל בפרדסו אלא כפי ההלכה, אבל דורש מבית דין לכל השנה הוצאות השקאה שמירה ריסוס מומחה וכו' אף שאפילו יפקיר ממש הפירות ויפרוץ הגדר שיהיה הפקר הוא צריך הוצאות כאלו לקיום העצים, ויש בתי דינים שמקציבים לו מה

שמיטה כהלכתה: שטרנבוך, משה >>הלכה ומנהג; תולדות עם ישראל;<< [20] עמוד מס 53הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שדורש מכח הפקר בית דין וכוללים הנ"ל בהוצאות לצרכן עד שהמחיר קרוב ממש לכל הפירות בשוק או אתרוגים כל שנה, ויש מחמירים לא לאכול הפירות וכן לא לצאת באתרוגים באוצר בית דין כהנ"ל, אבל גם למתירין נראה שבזה צריך בית דין ממש שסמכותם לכוף לדון בפניהם דיני ממונות, וכן גם למתירין נראה שצריך שיהיה ניכר שהפירות הפקר שיהיו זולים משאר פירות בשוק.

שמיטה כהלכתה: שטרנבוך, משה >>הלכה ומנהג; תולדות עם ישראל;<< [20] עמוד מס 54הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ט"ז) גדר אוצר בית דין לא נתבאר בפוסקים כדי צורך, ובומנינו זה מצוי טובא, אבל היום הותרה הרצועה, ועל סמך אוצר בית דין עלולים לבטל ח"ו עיקר מצות שמיטה ולכן נבאר דין זה במקורו, שיסודו בתוספתא פ"ח ה"א, בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות כל מי שמביא פירות בתוך גדרו נוטלין

שמיטה כהלכתה: שטרנבוך, משה >>הלכה ומנהג; תולדות עם ישראל;<< [20] עמוד מס 52הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה